

LAUSUNTO

Helsinki 21.8.2018

TYÖ- JA ELINKEINOMINISTERIÖ

Viite: Lausuntopyyntö TEM/2114/00.04.01/2017

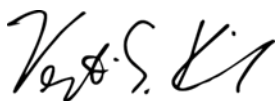
Asia: Luonnos hallituksen esitykseksi siviilipalveluslain muuttamiseksi sekä siviilipalveluslain muutostarpeita selvittäneen työryhmä muistio

SOSTE Suomen sosiaali ja terveys ry on valtakunnallisten sosiaali- ja terveysjärjestöjen kattojärjestö. SOSTE on sosiaali- ja terveyspoliittinen vaikuttaja ja asiantuntijajärjestö, joka rakentaa sosiaalisen hyvinvoinnin ja terveyden edellytyksiä yhteistyössä jäsenyhteisöjensä kanssa. SOSTE Suomen sosiaali ja terveys ry:n varsinaisina jäseninä on 230 valtakunnallista sosiaali- ja terveysalan järjestöä ja yhteistyöjäsenenä 80 muuta sosiaali- ja terveysalan toimijaa.

Liitteenä SOSTE Suomen sosiaali ja terveys ry:n lausunto yllä mainitusta asiasta.

Lisätietoja: lakimies Kirsi Väättäminen, kirsi.vaatamoinen@soste.fi , puh. 040 839 7913

SOSTE Suomen sosiaali ja terveys ry

Vertti Kiukas
pääsihteeri

SOSTE

SOSTE Suomen sosiaali ja terveys ry
SOSTE Finlands social och hälsa rf
SOSTE Finnish Federation for Social Affairs and Health

www.soste.fi

SOSTE kiittää mahdollisuudesta antaa lausunto valmisteilla olevasta siviilipalveluslain uudistuksesta.

Uudistus on aiheellinen. Päivitystä puoltavat niin muuttunut turvallisuusympäristö, perusoikeuksia koskeva sääntely ja sen tulkintalinjaukset sekä sosiaali- ja terveystaloustalouden ja tietosuojan kytkeytyvät lainsäädäntöuudistukset.

Suomen maanpuolustus nojautuu yhteiskunnan turvallisuusstrategiassa määriteltyyn kokonaisturvallisuuden periaatteeseen, jolla tarkoitetaan yhteiskunnan elintärkeiden toimintojen turvaamista viranomaisten, elinkeinoelämän sekä järjestöjen ja kansalaisten yhteistoimintana. Esitettyjä uudistuksia onkin tarkasteltava ensisijaisesti kokonaisturvallisuuden näkökulmasta.

SOSTE pitää tärkeänä, että siviilipalvelusjärjestelmää suunnataan nimenomaisesti yhteiskunnan kokonaisturvallisuutta hyödyntävään suuntaan, painottaen henkistä kriisinhallintakykyä sekä infrastruktuurin toimivuutta. Järjestöt voivat olla vahvasti mukana sekä siviilipalveluksen peruskoulutuksen että täydennyspalveluksen suunnittelussa ja toteutuksessa.

Täydennyspalveluksen tulee perustua siitä yksilölle ja yhteiskunnalle koituvaan hyötyyn. Sen järjestämistä voidaan perustella siviilipalveluksen tavoitteiden ja sisällön poikkeavuudella varusmiespalveluksessa saatuihin valmiuksiin. Täydennyspalveluksen mahdollisen pidentämisen tulisi perustua palvelukselle asetettuihin sisällöllisiin vaatimuksiin, mikä edellyttäisi selkeämmän kuvan saamista niistä tehtävistä, joihin osallistujia olisi tarve valmentaa sekä tähän tarvittavasta ajasta, ottaen huomioon myös yhdenvertaisuus- ja kustannusnäkökohdat.

SOSTE ei pidä perusteltuna työryhmän pohdittavana ollutta ehdotusta siviilipalveluspaikkojen rajaamista kokonaisturvallisuuden kannalta hyödyllisiin valtion viranomaisiin ja liikelaitoksiin. SOSTE katsoo, että siviilipalveluksen työpalvelu voidaan jo nyt suorittaa kokonaisturvallisuutta hyödyttävissä tehtävissä, joita voivat edellä mainittujen lisäksi tarjota muutkin tahot, mukaan lukien yleishyödylliset yhdistykset ja säätiöt.

Siviilipalveluspaikkoja koskevaa säännöstä on kuitenkin lakiesityksen esittämällä tavalla syytä päivittää ottamalla huomioon maakunta- ja sote-uudistuksen vaikutukset, mikä nykyesitysten valossa tarkoittaisi maakunnan, maakunnan viranomaisen ja maakunnan liikelaitoksen lisäämistä siviilipalveluslain 8§:n mukaisiksi palveluspaikoiksi. Myös yliopistojen, ammattikorkeakoulujen ja ammatillisten oppilaitosten lisääminen siviilipalveluspaikoiksi on kannatettavaa, kuten myös sellaisten palveluspaikkojen poissulkeminen, joilla ei ole edellytyksiä tehtävästä suoriutumiseen.

Lakiesitys ei sisällä muutoksia koskien totaalkiellettyjen vapausrangaistuksia eikä siviilipalveluksen pituutta, joita koskeviin ehdotuksiin työryhmä jätti ottamatta lopullista kantaa. SOSTE painottaa, että kansainvälisiä ihmisoikeussopimuksia valvovat instituutiot ovat toistuvasti kiinnittäneet Suomen huomion näihin liittyviin perusoikeudellisiin yhdenvertaisuusvaatimuksiin. SOSTE katsoo, että Suomen tulee ratkaista nämä kysymykset vuoteen 2019 mennessä, jolloin sen on toimitettava seuraava määräaikaishetkimänsä YK:n ihmisoikeuskomitealle.

Sekä kansainvälisten ihmisoikeussopimusten, Suomen perustuslain että kansallisen yhdenvertaisuuslain valossa on selvää, että yksinomaan Jehovan todistajien vapauttaminen asevelvollisuudesta on syrjivää muihin vakaumuksensa perusteella palveluksesta kieltäytyviin henkilöihin nähden. Tämä käy ilmi myös puolustusministeriön asiaa ratkaisemaan asettaman, 29.6.2018 työnsä päättäneen työryhmän mietinnöstä ja siihen sisältyneestä lakiesityksestä, jossa esitetään Jehovan todistajien vapautuslain kumoamista. Esitys on perusteltavissa sillä, että siviilipalveluksen liitynnät puolustushallintoon ovat nykyisin hyvin vähäiset eikä Jehovan todistajien yhteisö käsillä olevien tietojen mukaan ota kantaa siihen, suorittavatko heidän jäsenensä siviilipalveluksen.

Puolustusministeriön työryhmä esittää myös harkittaviksi keinoja, joilla voidaan lisätä vielä entisestään siviilipalveluksen etäisyyttä aseellisesta maanpuolustuksesta. Näitä ovat muun muassa siviilipalveluksen jatkokehittäminen, ottaen huomioon kokonaisturvallisuuden malli sekä yhteiskunnallinen keskustelu kansalaispalveluksesta tms. malleista, sekä mahdollisuus suorittaa siviilipalvelus Jehovan todistajien uskonnollisessa yhteisössä. SOSTE kannattaa jatkokeskustelua ja selvityksiä näistä aihepiireistä.

Vapautuslain kumoamisen vaihtoehtona on sen laajentaminen koskemaan kaikkia vakaumuksensa perusteella myös siviilipalveluksesta kieltäytyviä henkilöitä, kuten YK:n ihmisoikeuskomitea on Suomelle suosittelut. SOSTE ei ole oikea taho arvioimaan kaikkia tähän vaihtoehtoon liittyviä kysymyksiä, mukaan lukien maan puolustuskykyyn liittyviä näkökohdat, mutta esittää myös tämän vaihtoehdon pitämistä mukana yhteiskunnan kokonaisturvallisuutta koskevissa pohdinnoissa.

Suomea sitovat kansainväliset ihmisoikeussopimukset edellyttävät kaikille asevelvollisille yhdenvertaisesti kuuluvaa mahdollisuutta kieltäytyä aseellisesta palveluksesta vakaumuksensa perusteella. Valtioilla on kuitenkin oikeus vaatia kieltäytyjiä suorittamaan korvaava, asevoimista erillinen vaihtoehtoinen palvelu. Sen tulee olla luonteeltaan yhteiskuntaa aidosti palveleva ja ihmisoikeuksia kunnioittava, eikä se saa olla syrjivä tai rangaistusluonteinen pituudeltaan tai muilta olosuhteiltaan.

YK:n ihmisoikeusvaltuutetun toimisto on todennut aseellista palvelusta pidemmän vaihtoehdoisen palveluksen voivan olla syrjivä, jos se ei perustu järkeviin ja objektiivisiin syihin, kuten kyseisen vaihtoehdoisen palveluksen luonne tai sen vaatiman erityisen koulutuksen kesto. Suomen siviilipalveluksen osalta epäselvyyttä aiheuttaa siviilipalveluksen pituus, joka on tällä hetkellä pisintä varusmiespalvelusta vastaava, mutta noin kaksinkertainen suhteessa lyhimpään varusmiespalvelukseen.

Siviilipalveluksen kestoa voidaan arvioida erilaisista näkökulmista, mukaan lukien palveluksen rasittavuus, sen vaikutukset yksilön toimintakykyyn, työuraan, opiskeluun jne. Siitä on omaksuttu toisistaan poikkeavia näkemyksiä. SOSTE katsoo, että toisin kuin siviilipalvelustyöryhmän muistiossa esitetään, riittävää ei ole pelkästään kansainvälisten sopimusten tulkintakäytännön seuraaminen, vaan asia on selvitettävä tavalla, joka mahdollistaa sen huomioimisen siviilipalveluslainsäädäntöuudistuksessa sekä perustellun ja sopimusvelvoitteiden mukaisen ratkaisun raportoinnin YK:n ihmisoikeuskomitealle jo vuonna 2019.

SOSTE kannattaa hakeutumista siviilipalvelukseen poikkeusoloissa koskevaan pykälään muutosta, jolla vakaumuksentutkintaan ohjataan ainoastaan ne asevelvolliset, jotka eivät ole vielä saaneet hyväksyvää

päätöstä hakemukseensa ennen tasavallan presidentin tekemää päätöstä ylimääräisestä palveluksesta tai liikekannallepanosta. SOSTE myös esittää ihmisoikeusnäkökulmia tuntevien tahojen ottamista mukaan siviilipalvelusasioiden neuvottelukuntaan. Siviilipalveluslain päivittäminen nykyistä tietosuojasääntelyä vastaavaksi on välttämätöntä.